

דבר המחבר

"היידיש שלנו התברכה בשפע ניבים, פתגמים, ביטויים שנונים, מילים נרדפות. שפה עשירה כזאת ראוייה למילונים ספציפיים של צירופי מילים למיניהם. אולי יתמזל מזלה של היידיש ונראה בקרוב מילונים כאלה, ואז יתגלו במלואם אוצרותיה הלשוניים של לשוננו".

רחל בוימוול, 1991

במילון שלפניכם מובאים בעיקר **ניבים**, כלומר צירופי מילים שהם אידיומטיים, בעלי משמעות מושאלת, מטאפורית; לדוגמה:

אַ סוד פֿאַר גאַנץ בראָד (סוד גלוי)

ברנינדעלע קאַזאַק (אשת חיל)

קאַלטע לאַקשן (ברכה לבטלה)

שיקן אַ קאַץ נאָך פּוּטער (נתן לחתול לשמור על השמנת)

מובאים גם מקצת צירופים כבולים (שגורים) לא אידיומטיים:

אַבי ווער (כל אחד)

אַזוי צו זאָגן (זאת אומרת, כלומר)

אַן אַ פֿאַרוואָם (באופן בלתי צפוי)

אַלין איינס (לא משנה)

ביטויים מן הסוג השני, הנקראים בכלשנות "קולוקציות", מובאים במקרה שלא ניתן למצוא אותם במילוני יידיש הקיימים.

המילון הזה עושה צעד משמעותי קדימה לעומת מילוני "2000 מטבעות לשון ביידיש" (2002):

1. המילון הזה מכיל יותר ניבים ויותר מפתחות נושאים;

2. נוסח ההקבלות העבריות, האנגליות והרוסיות עבר בדיקה קפדנית והגיע לדיוק מירבי;
3. במילון הזה ניבוי היידיש ממוספרים, וחידוש זה מקצר את זמן חיפוש של הניב הדרוש;
4. חלק מניבוי היידיש מלווים בהערות אטימולוגיות;
5. במילון הזה ניתן ביטוי מובהק יותר להומור המיוחד במינו של יהודי מזרח אירופה;
6. ולבסוף, המילון הזה מושתת במלואו על הכתיב והדקדוק הנורמטיביים של לשון יידיש ועל מקורות הפולקלור שלה.

המילון מציע ארבע דרכים לאיתור הניב הדרוש לקורא:

1. לפי הסדר האלפבתי;
 2. לפי הרשימות האלפבטיות (האקוויוולנטיים) בעברית, אנגלית ורוסית.
 3. לפי רשימת כל שמות העצם המופיעים בניבים;
 4. לפי מפתח הנושאים.
- הודות לרשימות האלפבטיות של המקבילות בעברית, אנגלית ורוסית המילון הופך למעשה לדו־סטרי, כלומר מילון יידיש-לועזית / לועזית-יידיש.
- חלוקת הניבים שבמילון לפי מוצאם:
1. ניבים המשקפים את חיי היום-יום של היהודים (האוכל, המקצועות ועוד): נאָר וואָס פֿון נאָדל אַרויס, קוקן אין יענעמס טאָפּ אַרײַן.
 2. ניבים הקשורים במנהגי היהודים ובהיי הדת: מצה־וואַסער, עס איז אַ ראיה פֿון דער הפֿטרה, די אַנדערע טעג פֿסח.
 3. תרגום שאילה (תרגום מילולי של צירוף מילים השאול משפה אחרת): קוקן דורך די פֿינגער, אַ קאָפּ פֿון אַ מיניסטער, די אַנדערע זײַט פֿון דער מטבע.

737 **בלומענטאָג**

יום של איסוף תרומות לצורכי ציבור. *
(תרגום מילולי: יום של פרחים)

poppy day for charity
день сбора пожертвований на общественные нужды

738 **בלייבן אין איין העמד**

הגיע עד פת לחם; נשאר בכותנתו לעורו.
(תרגום מילולי: להישאר עם חולצה אחת)

lose one's shirt
остаться в одной рубашке

739 **בלייבן אָן געדערעם פֿון לאַבן**

התפקע מצחוק; צחק עד דמעות.
split one's sides with laughter;

be convulsed with laughter
лопнуть со смеху

740 **בלייבן אָן לשון [לאַשן]**

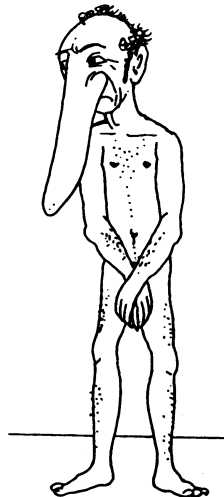
(גם באירוניה) ניטל דיבורו; חטף שוק. (תרגום מילולי: להישאר בלי לשון)

be dumbfounded; be left speechless
язык отнялся; лишился дара речи

741 **בלייבן מיט אַ נאַז**

אכל אותה, הפסיד; סידרו אותו.
(תרגום מילולי: להישאר עם האף)

be left holding the bag
остаться с носом
פֿאַרגלייבן: אַוועקגיין מיט אַ נאַז



* מי שתרום, היה מקבל פרח קטן מנייר.

1097 העלפֿן ווי דער פֿאַראַיאָריקער שניי

עזר כמו שלג דאשתקד

it wont help any

поможет как мёртвому припарки

1098 העלפֿן מיט אַ זיפֿין <אַ קרעכין>

לא מסוגל לעזור.

(תרגום מילולי: לעזור על ידי אנהה/גניחה)

he can help you groan

'помочь вздохом" (т.е. не в состоянии помочь)



1099 הענגען אויף אַ האָר

תלוי על חוט השערה

hang by a thread

висеть на волоске

פֿאַרגלייבן; די נשמה הענגט אים אויף אַ האָר

1100 הענגען אין דער לופֿטן

תלוי באוויר

be up in the air

висеть в воздухе

1101 הערן אים אין טראַק*

ציפצף עליו; זילזל בו. (לשמוע בקולו ב[עיר] טרוק)

not give a damn about

плевать на кого-л.

* טראַק – עיירה בסביבות וילנה. קיים ביטוי מקביל לניב זה: "האַבן אים/עמעצן אין לויזויטש"

(עיירה בסביבות ורשה). ניב נוסף באותה המשמעות: "רוף מיך קנאַקניסל" (מספר 2095 במילון

1185 ווען עס וועט זיין דריי טעג ראש־חודש [רעשכוי'דעש]
(תרגום מילולי: כשיהיו שלושה ימים ראש חודש)
זען: שבת נאָכן קוגל

1186 ווער עס זאָל ניט זיין
מי שלא יהיה
no matter who
кто бы ни был

1187 ווערט זיין אָן אויסגעבלאָזן איי <אַ ציבעלע>
לא שווה גרוש; חסר ערך. (תרגום מילולי: שווה ביצה מרוקנת)
not worth a pinch of salt
выеденного яйца не стоит

1188 ווערן אַ פּפּרה [קאפּאַרע] פֿאַר עמעצן
זען: זיין אַ פּפּרה פֿאַר עמעצן

1189 ווערן אַ מענטש
נעשה מיושב בדעתו
become a responsible person; settle down
остепениться; взяться за ум

1190 ווערן אויס מענטש
מדוכא, שבור מבחינה נפשית. (תרגום מילולי: הוא כבר לא בן־אדם)
go to pieces; be beside oneself
подавленный; убитый горем



1191 ווערן ברייטער ווי לענגער
התמוגג מנחת.
(תרגום מילולי: להיעשות רחב יותר מאשר ארוך יותר)
swell with pride
таять от удовольствия

1457 **מאַכן פּיסקעס**

1. עשה פרצופים; היווה את פניו כדי לשעשע. 2. בכה

1. make faces. 2. cry, weep

1. строить рожу. 2. плакать

1458 **מאַכן פּליטה** [פּלייטע] <פּיס, אַ ויברח [וואַיזוועדן]>

נס על נפשו; עשה "ויברח"; נמלט. (תרגום מילולי: לעשות פּלטה)

turn tail and run; take to one's heels

дать стрекача; пуститься наутёк

1459 **מאַכן פּוילע** <טרייפּענע> שטיק

עשה פּוילע שטיק; עשה טריקים.

be up to no good; do monkey business

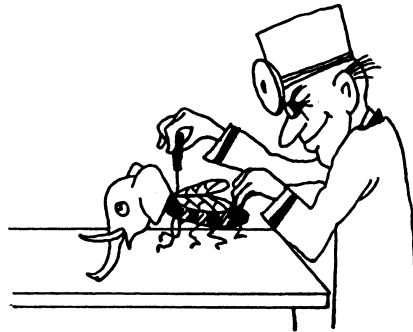
втирать очки; плутовать

1460 **מאַכן פּון אַ וואָרט אַ קוואָרט**

ניפח את הסיפור. (תרגום מילולי: לעשות ממילה קב [מידת נפח])

spin a great tale

раздуть историю



1461 **מאַכן פּון אַ פּליג אַ העלפּאַנד**

עשה מזבוב פיל

make a mountain out of a molehill

делать из мухи слона

1462 **מאַכן פּון שניי גאַמלקעס***

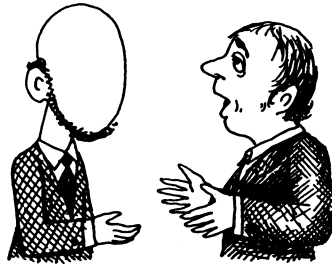
קשקוש אחד גדול; בלון.

(תרגום מילולי: לעשות משלג גבינה קשה)

make a silk purse out of a sow's ears; make cheese out of chalk

блеф, небылица

* "גאַמלקעס" – חתיכות מיובשות של גבינה כפרית לבנה (כמו שלג).



1601 **ניט האָבן קיין פנים** [פאָנעם]

אין לזה צורה.

(תרגום מילולי: אין לזה/לו פנים)

not presentable; not fit to be seen

неприглядная картина

1602 **ניט האָבן קיין קאָפּ** צו עפעס

אין לו ראש למשהו; איז לו חשק, סבלנות למשהו

have no head (patience) for something

душа не лежит к чему-л.

1603 **ניט היינט געדאַכט**

לא עלינו ייאמר. (תרגום מילולי: שלא היום ייאמר)

God forbid; may it not happen

не про нас будь сказано

1604 **ניט וויסן ווו זיין געבייטן איז אַהינגעקומען**

איש אינו יודע היכן עפרו

not know where his mortal remains lie

неизвестно, где его бранные останки, где он захоронен

1605 **ניט וויסן ווי די קאָפּ דעם עק צו פֿאַרבינדן**

חסר אונים; לא-יוצלה; שלומיאל.

(תרגום מילולי: לא לדעת כיצד לקשור לחתול את הזנב)

be helpless

неумелый; неудачник

1606 **ניט וויסן ווער עם האָט אים געשלייערט**

לא ברור מי גידל וחינך אותו (כי הוא עם הארץ, בור).

(תרגום מילולי: לא לדעת מי שם עליו מטפחת)

it is unclear who dragged him up

непонятно, кто его воспитывал, учил

(ибо он бездарь, посредственность)

2158 שטאַל און אייזן

זען: שטייז פֿאַר עמעצן <האַלטן זיך>
שטאַל און אייזן



2159 שטאַפן אים מיט לאַקשן

האכיל אותו לוקשים; מכר לו לוקשים; "עבד" עליו.
(תרגום מילולי: להלעיט אותו באטריות)
feed someone fairy tales
втирать очки; заговаривать зубы

2160 שטאַרבן אין פֿרעמדע תכריכים [טאַכרייכים]

מת בעוני. (תרגום מילולי: למות בתכריכים זרים)
die in dire poverty
умереть обездоленным, нищим

2161 שטויסן וואַסער (אין אַ שטייסל)

טחן מים; טחן קמח טחון.
(תרגום מילולי: לכתוש מים [במכתש])
beat a dead horse; do something pointless
толочь воду в ступе; заниматься чем-л. бесполезным
פֿאַרגלייכן: 1. מאַלן געמאַלענע מעל; 2. זוכן דעם נעכטיקן טאַג

2162 שטופן די הענט (ווי מען דאַרף ניט)

דחף ידיים; הטריד מינית.
(תרגום מילולי: לדחוף ידיים [לאן שלא צריך])
push one's hands where they should not go; grope someone
распускать руки; давать волю рукам

2163 שטופן <שטעקן> די נאַז

דחף את האף; התערב בעניין לא לו
stick one's nose in
совать нос куда-л., во что-л.